

Mamlakatimizda sanoat salohiyatini rivojlantirish

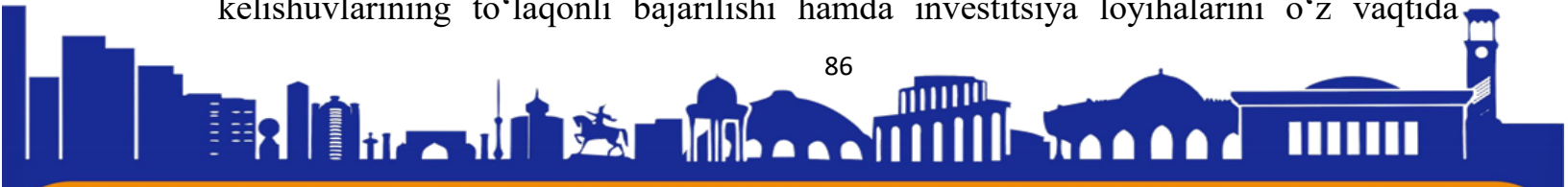
**Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti "Biznes boshqaruvi va statistika" kafedrasini o'qituvchisi
Axmedov Alim Babaniyazovich**

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda sanoat salohiyatini rivojlantirish va uni tamoyillari haqida batafsil bayon etilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Surxondaryo, Oziq-ovqat, dastur, mahsulot, ishlab chiqarish, loyiha, logistika, kadr, material, hudud, klaster.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlari qatoriga qo'shilayotgan O'zbekiston o'zining mustaqil yo'ldan borar ekan barcha sohalarida amalga oshirilayotgan amaliy va nazariy ishlarni jamiyat hayotiga tadbiiq etib bormoqda. Shuningdek sanoat sohasida ham. Xususan Surxondaryo viloyatida 2022- yil yanvar-aprel oylarida 1737,9 mlrd. so'mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilgan bo'lib, 2021- yilning yanvar-aprel oyiga nisbatan sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi 103,7 %ni tashkil etdi. Bu esa nisbatan yaxshi natija. Surxondaryo viloyati sanoat salohiyatini rivojlantirish dasturi qabul qilindi. Dastur hujjat yangi ishlab chiqarish, amaldagilarini modernizatsiyalash, texnik va texnologik qayta jihozlash, mineral-xomashyo resurslarini chuqur qayta ishlash va tayyor mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirishga yo'naltirilgan. Umumiy dastur doirasida sanoatning alohida sohalarining rivojlanishiga yo'naltirilgan manzilli dasturlar ham tasdiqlangan.

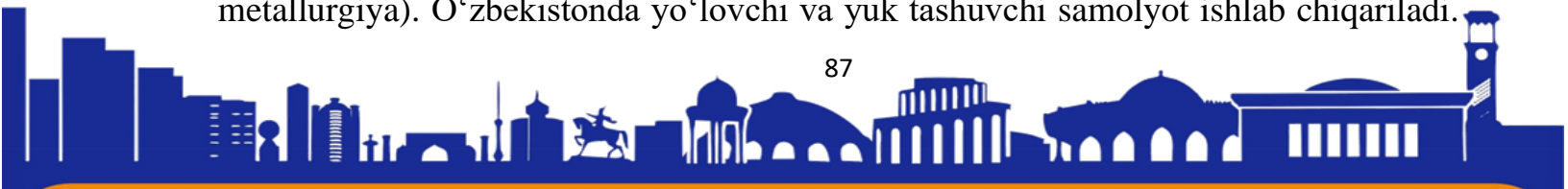
Oziq-ovqat sanoatiga qaratilgan manzilli dasturda viloyatda umumiy miqdori 21,6 mln dollarlik 47 loyihani amalga oshirish ko'zda tutilgan. Bu loyihalar korxonalarining shaxsiy mablag'lari (8 mln dollar) va tijorat banklari mablag'lari (13,5 mln dollar) hisobiga moliyalashtiriladi. Yengil sanoat mahsulotlari va boshqa nooziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish bo'yicha manzilli dasturida umumiy miqdori 63,2 mln dollarni tashkil qiluvchi 37 loyihaning amalga oshirilishini ko'zda tutadi. Umuman olganda mamlakatimizda sanoat salohiyatini oshirish bo'yicha qator islohatlar amalga oshirilmoqda. Respublika hududlarida sanoatni jadal rivojlantirish hamda loyihalash tashkilotlari, ilmiy-tadqiqot laboratoriyalari, ishlab chiqarish va logistika majmualari, kadrlarni o'qitish, tayyorlash va qayta tayyorlash markazlarini qamrab olgan «sanoat klasterlari»ni tashkil etish, mahalliy xom ashyo hamda materiallardan samarali foydalanish asosida qo'shimcha qiymat zanjirini yaratishni ta'minlaydigan investitsiya loyihalarini amalga oshirishga ko'maklashish kommissiya vazifalariga kiradi. Bundan tashqari, «yo'l xaritalari»da nazarda tutilgan tadbirlar, shu jumladan eksport kelishuvlarining to'laqonli bajarilishi hamda investitsiya loyihalarini o'z vaqtida

amalga oshirilishi ustidan qat'iy nazorat o'rnatish mazkur Hukumat kommissiyasi zimmasiga yuklangan. Sanoat tushunchasiga to'xtaldigan bo'lsak Sanoat, deb xom ashyo, material, yoqilg'i, energiya va boshqa mahsulotlar ishlab chiqaruvchi yoki aholiga xizmat ko'rsatuvchi korxonalar (zavod, fabrika, kon, shaxta, elektr stansiya, ferma va hk) majmuasiga aytiladi. Sanoat xalq xo'jaligining muhim sohasidir. 20-asrning 80yillarida qabul qilingan tasniflashga ko'ra, Sanoat yiriklashtirilgan 18 tarmoqqa bo'linadi: elektroenergetika; yoqilg'i Sanoati; qora metallurgiya; rangli metallurgiya; kimyo va neft kimyosi Sanoati; mashinasozlik va metallga ishlov berish; o'rmon, yog'ochni qayta ishlash va sellyulozaqog'oz Sanoati; qurilish materiallari Sanoati; qurilishkonstruksiyalari va detallari Sanoati; oyna va chinnifayans Sanoati; yengil Sanoat, oziq-ovqat Sanoati; mikrobiologiya Sanoati; unyorma va aralash yem Sanoati; tibbiyot Sanoati; poligrafiya Sanoat Bo'sanoat tarmoqlari ham o'z navbatida — ishlov beruvchi sanoat va undiruvchi sanoat turlariga guruhlanadi. O'zbekiston xududida Sanoat taraqqiyoti ildizini uzoq tarixga ega bo'lgan hunarmandchilik tashkil etgan. Samarqand, Buxoro, Urganch, Toshkent, Qo'qon, Marg'ilon, Namangan, Andijon kabi shaharlarda mayda va yirik hunarmandchilik rivoj topdi. O'zbekistonda haqiqiy ma'nodagi Sanoatning paydo bo'lishi 19-asrning 2-yarmiga to'g'ri keladi. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan bosib olinishi natijasida o'lkaga rus sanoatchilari va Rossiya kapitali ham kirib keldi va xom ashyoga birlamchi ishlov beradigan Sanoat tarmoqlari (paxta tozalash, vino, araq, konserva, paxta moyi zavodlari) paydo bo'ldi va O'zbekistonda Sanoat Rossiya sanoati va iktisodiyoti bilan bog'liq holda rivojlandi.

20-asrning 20y.laridan boshlab O'zbekistonda Sanoat jahon urushi va fuqarolar urushi natijasida inqirozga uchragan mayda, kustar korxonalarni tiklash asosida rivojlana boshladi. Paxta tozalash zavodlari, pillakashlik, yigiruvto'quv, tikuvchilik, poyabzal fabrikalari qurila boshladi (qarang Yengil sanoat), 1937-yilda Toshkent to'qimachilik kombinati ishga tushirildi, 20-asrning 40—50y.laridan kumir sanoati, gaz sanoati, neft sanoati jadal rivojlana boshladi. 1941—1945-yillardagi urush davrida O'zbekistonga 90 ta sanoat korxonasi ko'chirib keltirildi, ularning kupi mashinasozlik, asbobsozlik korxonalari edi. Urushdan keyingi yillarda ko'pgina korxonalar qurilishi natijasida mashinasozlik tarmoqlari ko'paydi, samolyotsozlik, asbobsozlik, motorsozlik, elektroapparat, elektr dvigatel, ekskavator, kompressor zavodlari qurildi. Toshkent, Olmaliq, Chirchiq, Samarqand, Navoiy, Farg'ona, Yangiyo'l, Namangan, Sho'rsuv va boshqa shaharlar kimyo industriyasi markaziga aylandi (qarang Kimyo sanoati). Bekobod, Chirchiq, Toshkent shahrida qora metallurgiya, Navoiy, Zarafshon, Olmaliq, Uchquduq sh.lari rangli metallurgiya markazlari hysoblanadi (qarang Rangli metallurgiya). O'zbekistonda yo'lovchi va yuk tashuvchi samolyot ishlab chiqariladi.

O'zbekistonda Sanoat tarmoklarida mulk shakllarini o'zgartirish va tarkibiy o'zgartirishlarni amalga oshirishga qaratilgan tub islohotlar mamlakat mustaqilligini mustahkamlashni, O'zbekistonning kelajaqda rivojlangan mamlakatlar qatoriga chiqishi va jahon hamjamiyatiga qo'shilishini ta'minlaydi. Chet ellarda Sanoatning rivojlanishi sanoat jihatidan rivojlangan mamlakatlarning paydo bo'lishiga olib keldi. Bu mamlakatlarda iqtisodiyot taraqqiyoti katta hajmda jamg'arilgan texnika jihatidan ilg'or kapital asosida va mavjud yuqori malakali ishchi kuchi bilan ta'minlanadi. Ularga AQSH, Kanada, Yaponiya, ko'pgina G'arbiy Yevropa mamlakatlari kiradi.

Sanoat sohasidagi eng ilg'or yutuqlar poytaxtimizda boshlangan ixtisoslashtirilgan xalqaro ko'rgazmalarda keng namoyish qilinmoqda. Global moliyaviy inqirozning salbiy oqibatlari dunyo iqtisodiyotiga hali-hamon o'z ta'sirini ko'rsatayotgan hozirgi murakkab bir sharoitda respublikamizda barcha sohada izchil o'sish sur'atlari kuzatilmoqda. Jumladan, joriy yilning o'tgan to'qqiz oyida - Investitsiya dasturi doirasida umumiy qiymati 3,7 milliard AQSh dollarilik 100 ta yirik ishlab chiqarish ob'yekti foydalanishga topshirilgani, 835 ta korxonalar eksport faoliyatiga jalb qilingani bunga yaqqol misoldir. Shu bilan birga, sanoatni modernizatsiyalash, texnik va texnologik yangilash loyihalari, ayniqsa, 2015 — 2019-yillarda iqtisodiyot tarmoqlari hamda ijtimoiy sohada energiya sarfini qisqartirish, yirik korxonalarga energiya tejamkor texnologiyalarni samarali tatbiq etish borasida ko'rilgan chora-tadbirlar natijasida ularda tayyorlanayotgan mahsulotlar tannarxini o'rtacha 9,4 foiz arzonlashtirishga erishildi

Davlat mustaqilligini qo'lga kiritilishi O'zbekistonda bozor munosabatlariga o'tish uchun qulay sharoit va keng imkoniyatlar yaratdi. Bizning diyorumizda bozor munosabatlari yangilik emas. Ming yillar davomida ajdodlarimiz hunarmandlar ishlab chiqargan ajoyib mahsulotlarini, tabiiy boyliklarini dunyoning to'rt tomonga chiqarib savdogarlik qilgan, mol almashgan. Yangi iqtisodiy munosabatlarga o'tish tamoyillari asosida g'oyat ma'suliyatli va murakkab vazifa-iqtisodiy islohotlar strategiyasi ishlab chiqildi. Iqtisodiy strategiyaning boshlang'ich nuqtasi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarning pirovard maqsadini belgilab olishdan iboratdir. Bu vazifa markazlashtirilgan, ma'muriy buyruqbozlikka asoslangan iqtisodiyotdan bozor munosabatlariga, bir sifat holatidan ikkinchi sifat holatiga o'tishdan iboratdir. Umuman olganda o'tgan o'n yil davomida bozor munosabatlarini shakllantirishda tub o'zgarishlar yuz berdi. Hozirgi paytda 87,4 foiz mulk nodavlat, 12,6 foizi davlat mulki ko'rinishida ish yuritmoqda. Respublikada jami 60 mingga yaqin korxonadan 50,5 mingga yaqini xususiylashtirilgan korxonalaridir. Mulkning tarkibi jihatdan 19,5 mingga yaqini davlat, 105 mingta xususiy, 3,4 mingdan ortiq chet el investorlari ishtirokida, shundan 442 qo'shma korxonalar, 3,5 mingga yaqin aksionerlik jamiyati, 1,2

mingga yaqin jamoa va 34 mingdan ortiq boshqa korxonalaridir. Iqtisodiy islohotlarning borishida o'rta va kichik biznesni rivojlantirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Hozirgi kunda 180 mingdan ortiq kichik va o'rta biznes subyektlari va 200 mingga yaqin yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyat ko'rsatmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahsid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, T., 1997;
2. Karimov I. A. O'zbekiston XXI asrga intilmoqda, T., 1999;
3. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti, T., 1998;
4. Ekonomika O'zbekistana i stran SNG, T., 2001; O'zbekiston Respublikasi, T., 2001.

